

En häxa i familjen

Önskningsar kan slå in på sätt som man inte alls menat. Maria önskar att hon slapp sin jobbiga lillebror. Och strax dyker det upp en underlig barnvaktstamt, som kanske är en häxa och äter små barn.

En häxa i familjen är en lekfull skräckfilm för en ung publik som lånar vissa teman och inslag från de traditionella folksagorna. Filmen är fritt baserad på Ulf Starks bok *Maria Bleknos*.

Rekommenderad för åk 2 - 4

En filmhandledning av
ANNIKA THOR

Filmens handling

Maria, sju år, bor med mamma, pappa och fyraårige lillebror i ett tryggt radhusområde. Huset är trångt och Maria måste dela rum med Lillen. Aldrig får hon ha sina saker ifred, jämt är Lillen framme och förstör. Maria vill ha ett eget rum, men mamma och pappa säger att det inte går.

En dag, veckan före påsk, möter Maria en nyinflyttad flicka, Makka som påstår sig ha en riktig önskekula. Med den i handen önskar Maria att hon inte hade någon lillebror. Samma dag drabbas Maria av hög feber. Hon blir sjuk och måste vara hemma från skolan några dagar.

Mamma och pappa kan inte stanna hemma från sina viktiga jobb för att ta hand om Maria. Genom en bekant får föräldrarna tag på en barnvakt åt Maria, en tant som heter Gerda. Gerda visar sig vara en ovanlig tant, som äter getingar och snarkar så att taket nästan lyfter sig. För Makka är saken klar: Gerda är en häxa! Ser hon inte ut precis som teckningarna i Makkas bok om häxor, kanske?!

Maria är först skeptisk, men låter sig övertygas. Riktigt rädd blir hon när Makka förklarar häxans ärende – att ta Lillen. Maria önskade ju själv att bli av med honom, eller hur? Misstanken bekräftas när Gerda föreslår att Maria och Lillen ska följa med henne på en utflykt.

Maria berättar om häxan för mamma och pappa, men de tar inte hennes oro på allvar. Maria och Makka försö-

Makka och Maria med barnvakten tant Gerda, eller är hon en häxa?

ker med hjälp av häxboken besegra häxan med hennes egna trolldomsmedel, men lyckas inte. Att ta tillbaka önskningsar med hjälp av trollkulan går inte heller, för just när Makka ska ge den till Maria tappar hon den så att den går sönder.

Maria drömmer mardrömmar om hur häxan tar Lillen för att koka honom i sin gryta och äta upp honom. Nästa morgon väcker hon honom tidigt och lämnar honom i tryggt förvar på dagis. Maria har bestämt sig för att erbjuda sig själv i Lillens ställe. I sista ögonblicket dyker Makka upp och säger att hon vill följa med på utflykten.

Gerda tar med de båda flickorna på en båtutture till en gammal borg på en ö. Där är det mystiskt och hemskt. I det stora köket puttrar en enorm gryta. Flickorna försöker fly, men när Maria får syn på Lillen i ett fönster vänder hon tillbaka för att rädda honom.

Men Lillen vill inte alls bli räddad. Han tycker att det är roligt att hjälpa Gerda röra i grytan. Och plötsligt dyker det upp en kock som heter Hasse och är gammal vän till Gerda. Belysningen tänds och häxkøket är plötsligt ett vanligt restaurangkøk. Lillen är inte alls bortrövad, utan är på utflykt, han också, med hela sitt dagis.

Alla bjuds på lunch. Maria sitter mellan Lillen och Makka och känner hur mycket hon tycker om sin lillebror.

Gerda lämnar av barnen hemma och lovar vinka när hon går. Men hon dyker aldrig upp på trottoaren utanför huset. I stället flyger hon bort på en kvast ovanför hustaken. Ett par veckor senare fyller Maria åtta år. I födelsedagspresent får hon ett eget rum, precis sådant som hon hade önskat sig.

"Jag vill inte ha någon lillebror" (Maria)

Maria är en stillsam tjej som syr dockkläder i sysløjden och vill ha ordning i sitt dockhus. Lillen är en vild fyraåring som gillar svärd och spökmasker. Saker och ting går lätt sönder där han drar fram. Det är inte så konstigt att Maria blir trött på att dela rum med honom.

Samma morgon som Makka dyker upp med sin magiska önskekula har Lillen doppat Marias finaste Barbiedocka i blå färg. Mamma och pappa blir inte ens arga på honom; de skyller på att han är liten, och förresten har de inte tid för de måste till jobbet.

När Maria håller i önskekulan och säger: "Jag vill inte ha någon lillebror" menar hon vad hon säger – just då. Vem har inte någon gång önskat

någon av sina nära och kära dit pepparn växer? Vem blir man mer arg på än den man tycker allra mest om?

Men när ilskan lagt sig glömmar Maria sin önskning, ända tills Makka påminner henne om den. Det var hon själv som önskade att bli av med Lillen, och nu har häxan Gerda kommit för att röva bort honom, sätta honom i bur och koka honom i stora grytan.

I sagans värld är det ofta häxor, troll och jättar som får stå för det onda som egentligen finns inom varje människa. Svarta och förbjudna känslor och önskningar förkroppsligas i onda, omänskliga varelser. Genom att föreställa sig att Gerda är en häxa låter Maria sin inre ilska mot Lillen ta en yttre, gripbar gestalt.

Hotet att hennes lillebror ska bli bortrövad och uppäten får Maria att inse hur mycket hon tycker om honom. När försöken att sätta stopp för häxan misslyckats fattar Maria sitt beslut. Häxan ska inte få Lillen. Hon får ta Maria själv i stället.

Så växer lilla bleka, försiktiga Maria till en hjältinna, som är beredd att offra sig själv för den hon tycker mest om. När allt är över frågar Gerda Maria: "Du gillar din lillebror, va?" Och Maria svarar: "Ja, jättemycket!"

På själva födelsedagen tappar Lillen ett av Marias paket i golvet, så att innehållet går i kras. Men Maria blir inte arg. Lillen själv är viktigare än alla saker i världen. Och så har hon ju fått ett eget rum!

★ Hur känner sig Maria när Lillen förstört hennes docka? När hon håller i önskekulan? När Makka säger att häxan kommit för att ta Lillen, eftersom Maria önskade sig det?

★ Hur kan Maria bli så modig att hon offerar sig själv för att rädda Lillen? Kunde hon ha gjort på något annat sätt?

"Ja, men du hämtar väl i morgon?" – "Ska jag!!" (Mamma och pappa)

Marias mamma och pappa har alltid bråttom. Pappa läser långa datalistor vid frukostbordet och har glömt bort att han lovat hämta på dagis. Mamma försöker intressera sig för vad Maria gör i skolan, men hon är för stressad för att lyssna.

När Maria blir sjuk kan ingen av föräldrarna vara hemma med henne. De har så mycket viktigt att göra på jobbet. Fastän de själva tycker att Gerda är lite underlig bryr de sig inte riktigt om det. Då kunde det ju hända att de blev tvungna att ta hand om

Maria själv.

Maria försöker berätta för pappa och mamma att Gerda är en häxa. Pappa skojar och låtsas hålla med. Mamma försöker bara släta över genom att säga att Gerda säkert är snäll, bara Maria själv är snäll mot henne.

Inte ens när Maria ger mamma sitt avskedsbrev inför utflykten med Gerda tar mamma sig tid att öppna och läsa det. Hon har så bråttom till jobbet.

★ Hurdana är Marias föräldrar? Brukar föräldrar vara så stressade som de?

★ Vad svarar pappa och mamma när Maria säger att Gerda är en häxa? Är det ett bra svar? Vad borde de ha sagt eller gjort i stället?

★ Maria skyller på sina föräldrar inför Gerda när hon själv har ställt till det på olika sätt. Vad tror Gerda om Marias föräldrar? Har hon fel eller rätt?

"Jag önskade mig en bästis" (Makka)

Makka och hennes mamma är nyinflyttade i Marias område. Makka säger själv att de har flyttat massor av gånger. Makkas mamma verkar vara ännu mer upptagen än Marias föräldrar, för hon syns överhuvudtaget inte till. I stället har hon gett Makka en mobiltelefon, så att de kan "hålla kontakten".

Så fort Makka träffat Maria för första gången ringer hon till sin mamma och säger att hon önskat sig en bästis, och nu har hennes önskning slagit in. Makka gör allt för att Maria ska vilja vara med henne. Kanske är idén att Gerda är en häxa från början ett påhitt för att Maria ska bli mer intresserad av Makka, men Makkas fantasi är av det slaget att hon snart har övertygat inte bara Maria utan också sig själv.

Makka verkar glad och uppfinningsrik. Till skillnad från Maria är hon djärv och handlar ofta snabbare än hon hinner tänka. Men hon är också en ensam flicka som har svårt att få vänner. Hennes fantasivärld är både en tröst och en ersättning för riktig vänskap. Hur sårbar Makka är innerst inne ser vi när Maria beskyller henne för att vara orsak till alltsammans och säger att hon inte vill vara med henne mera. Makka blir mycket ledsen, men hon ger sig ändå inte, utan hittar strax på ett nytt sätt att hjälpa Maria.

Till slut bevisar Makka sin vänskap genom att frivilligt följa med Maria på häxutflykten. "Jag vill ju vara med

min bästa vän", säger hon.

★ Hurdan är Makka? Hur förstär man att hon känner sig ensam? Varför säger Makka att Gerda är en häxa? Är Makka en bra kompis?

"Tänk om det finns snälla häxor?" (Gerda)

Gerda är en ganska ovanlig gammal dam. Hon klär sig annorlunda än vad äldre damer brukar, hon äter upp en geting som hon fångar och när hon spelar skuggspelsteater för Maria verkar det som om hon hade tre händer! Och så är hon ju på pricken lik häxor-na på teckningarna i Makkas bok.

Men vad är en häxa egentligen? I sagorna är häxorna oftast gamla, fula gummor. De kan förvandla människor till djur eller föremål. Somliga häxor rövar bort barn, göder dem och äter upp dem, som i Hans och Greta. Bilden av den våldsamt kokande grytan, som inleder filmen och som återkommer först i Marias mardröm, sedan i "verkligheten" i köket i borgen, får säkert de flesta att tänka på sådana barnätande häxor.

I folktron kunde en häxa ha vilken ålder och vilket kön som helst. När den folkliga tron på häxor smälte samman med kyrkans behov av att befästa sin makt, uppstod häxprocesser på många håll i Sverige. De flesta häxprocesserna ägde rum på 1600-talet. Bland dem som dömdes och avrättades fanns både kvinnor och män (fast kvinnorna var fler), unga och gamla, flickor och pojkar. De anklagades för att vara i förbund med Djävulen, som de besökte på Blåkulla, och för att dra allt möjligt ont över andra människor med hjälp av trolldom.

För att "veta" vem som var en häxa använde man olika prov. Det gick ju inte att bevisa att "häxan" till exempel hade fått en bondes kor att sluta ge mjölk genom att tjuvmjölka med stickor instuckna i väggen där hemma. Det vanligaste provet var vattenprovet, som Maria och Makka försöker testa Gerda med. Den anklagade slängdes i en brunn eller damm. Flöt hon, var hon en häxa. Flöt hon inte, var hon oskyldig – men då hade hon ju redan drunknat.

Maria och Makka letar efter olika tecken på om Gerda är en häxa. Kan hon vara under vatten utan att drunkna? Har hon en lång barnätartand som bara syns i en spegel? Kan hon gråta? Riktigt säkra blir de aldrig.

Säkra är de i alla fall på att häxor är onda och farliga. Men när de är på väg hem från utflykten till borgen säger Makka till Maria: "Då är hon ingen häxa." Maria svarar: "Tänk om

det finns snälla häxor?"

★ Finns det snälla häxor? Är Gerda en sådan? Eller är hon bara en ovanligt påhittig och lekfull vuxen?

★ Vilka bilder och symboler använder filmen för att antyda att Gerda är en häxa – till exempel när hon är på väg hem till Maria för första gången, eller när vi får se en skymt av hur hon själv har det hemma?

★ Vilka tecken tyder på att Gerda är en häxa, enligt Makka och Maria? Vilka tyder på att hon inte är det? Ser Maria verkligen "barnärtanden", eller är det hennes fantasi som drar iväg med henne?

★ Filmen utspelar sig under påskveckan. På Marias gata är småbarnen utklädda till påskkäringar. Den seden kommer från tron att häxorna flög till Blåkulla på skärtorsdagen för att festa tillsammans med Djävulen och hans anhang. Ta reda på mer om detta!

Bok och film

Läs Ulf Starks bok *Maria Bleknos* (Bonniers Juniorförlag, Stockholm 1985), som filmen är fritt baserad på. Man kan säga att filmens manusförfattare och regissör använt boken som en utgångspunkt för sin egen berättelse, men utformat både personer och handling på ett mer dramatiskt sätt.

Rivaliteten mellan Maria och Lillen är tydligare presenterad i filmen där man diktat till Marias önskan om ett eget rum och även episoden med önskekulan som i filmen blir utgångspunkten för Gerdas entré i berättelsen.

I boken heter Marias nyinflyttade kompis Bebbe och är en pojke. I filmen har han förvandlats till flickan Makka som med sin bok om häxor och trolldom spelar en avgörande roll för handlingens utveckling. I boken har Maria också en storebror, en karaktär som helt strukits i filmversionen.

I boken är det Maria själv som bygger upp föreställningen om att tant Gerda är en häxa. Det är också Maria som i boken uppmanar Gerda att "ta" hennes lillebror. De olika häxproven och magiska riterna är tilldiktade för filmen.

★ Fundera över de förändringar som gjorts då boken blivit film. Hur har handlingen förändrats för att skapa större spänning? Hur är Marias situation i början av boken jämfört med i

Mamma och pappa upptäcker märkliga saker i sängen som gömts undan häxan. I rollerna Johan Rheborg och Tintin Anderzon.

början av filmen?

Häxor, folketro och häxjakt

Tag reda på mer om häxor, folketro och häxjakt. Använd till exempel någon av följande böcker:

Svartalf och Sotpacka – Folketro och häxjakt i 1600-talets Sverige av Boel Söderberg (Ekelunds Förlag AB, Solna 1999) är en allädersbok som handlar om häxförföljelserna under 1600-talet. Boken tar också upp vad människor vid denna tid trodde om naturväsen, sjukdomar och "kloka gummor och gubbar".

Häxor och trolldom av Ebbe Schön (Rabén & Sjögren, Stockholm 1991) är en rikt illustrerad bok som berättar om häxprocesserna i slutet av 1600-talet och som även skildrar vad häxorna ansågs syssla med hemma: hur de bedrev magi för att skada eller döda folk och få. Ebbe Schön jämför uppgifter ur rättegångsprotokoll med sägner om häxor och trolldom som har berättats i bondesamhället ända fram till vår egen tid.

★ Läs några häxsagor, till exempel "Hans och Greta" och "Lille bror och Lilla syster" som bland annat återfinns i Bröderna Grimms sagsamlingar. Hur beskrivs häxorna i sagorna?

PRODUKTIONSUPPGIFTER:

Manus: Johan Bogaeus fritt efter boken *Maria Bleknos* av Ulf Stark

Regi: Harald Hamrell

Foto: Olof Johnson, f.s.f

Scenografi: Lasse Westfelt

Kostym: Charlotta Gustafsson

Mask: Eva von Bahr

Klippning: Michal Leszczylowski, s.f.k

Originalmusik: Adam Nordén

I ROLLERNA:

Maria – Karin Bogaeus

Makka – Rebecca Scheja

Tant Gerda – Margreth Weivers

Mats (pappa) – Johan Rheborg

Solveig (mamma) – Tintin

Anderzon

Lillen – Bisse Unger

Kocken – Hasse Jonsson

Dagisfröken – Anna Lindholm

Skolfröken – Annika Hallin

Skuggspel – Märten Hedman

TEKNISKA UPPGIFTER

Speltid: 81 minuter

Format: Vidfilm (1:1,88)

Ljudsystem: Dolby Digital/Dolby SR

Censur: Tillåten från 7 år

Svensk premiär: 28 januari 2000

DISTRIBUTION:

Sonet Film, Box 20105, 161 02

Bromma, Tel 08-555 248 00, fax

08-28 58 34 www.filmlance.se

